

Anmeldelse

Man skal høre meget

»Man skal høre meget« – *musikaliteten i focus – en bog om lærere og undervisning* redigeret af Hanne Tofte Jespersen, – medforfattere Lars Ole Bonde, Kirsten de Cros Dich, Søren Schmidt og Ole Straarup.

Christian Ejler's forlag, 1988, 144 kr.

Fem mennesker, som enten er gymnasielærere i musik eller uddanner sådanne, har fundet sammen om et projekt, som de oprindeligt kaldte »musikfaget i gymnasiet«. Deres egne erfaringer med store problemer i musikundervisningen med gymnasieelever, mislykkede timer, konflikten mellem den akademiske uddannelse og den umiddelbare glæde ved musik og meget mere har ført dem til en erkendelse af, at det ikke kan nytte noget at holde lærerens person udenfor. De udformede deres projekt og gennemførte en undersøgelse, der omfatter observation af undervisning på adskillige gymnasier, fordelt over hele landet, desuden spørgeskemaundersøgelser og lærerinterviews. Alt dette beskriver, kommenterer, tolker og konkluderer de, og resultatet er en helt igennem spændende, morsom og lærerig bog.

Jeg vil starte med bogens sprog. Alene titlen er et kup i al sin flertydighed. Eller en vending som »det forkromede overblik« i 1. kapitel, som selvironisk udtrykker gymnasielærernes akademiske tilgang til faget. Eller den rammende kapiteloverskrift »Sammen-spil – en samspilsramt disciplin«. Gengivelsen af elevudsagn er utrolig mor-

som læsning, men uden at de på nogen måde bliver gjort til grin. Man fornemmer, at der virkelig er blevet lyttet til eleverne! Hele bogens sprog udmærker sig ved overordentlig vittige, præcise, ofte nyskabende formuleringer, der gør det til en fornøjelse at følge også de lidt mere tørre opremssninger. Og en af bogens vigtigste pointer er også sproglig. Men derom senere.

Det forekommer mig vanskeligt at referere bogens indhold her, fordi det er så utroligt vidtspektret og på første blik nærmest uoverskueligt. På sin vis et godt billede af musiklærergeringens komplicerethed. Jeg vil tillade mig at gå meget subjektivt til værks og hente snart det ene, snart det andet træk frem. Og *subjektivitet* er netop en anden af bogens pointer, nemlig subjektivitet som en positiv og nødvendig størrelse, når det drejer sig om musikformidling.

Et personligt perspektiv

Under læsningen af de to første kapitler (Opgør med pædagogisk vanetænkning og Læreren mellem alvor og show) udbrød jeg gang på gang: »Endelig!« Endelig er der nogen, der bryder det tabu, der synes at kendetegne generationer af musikpædagogisk litteratur og tænkning, det tabu nemlig, som holder lærerens person udenfor. Ved hjælp af observationer, lærer- og elevudsagn dokumenteres her nødvendigheden af at tænke *alle* involverede personer med, når det gælder undervisning. Her i bogen er læreren pludselig hovedperson! Læseren bliver taget med ind i alle de nye erkendelser, som de fem forfattere kommer ud for i løbet af deres projekt. Man er aldrig i tvivl: det er ikke kun »de andre« lærere, men sig selv, de skriver om, – det er personliggjorte er-

faringer, som de straks sætter ind i et større perspektiv, ved f.eks. at diskutere andre, udenlandske forskeres resultater. Det er især tyske forskere (Ziehe, Stubenrauch, Ruth Cohn, Werner Pütz), der her bliver gjort tilgængelig for en dansk læserkreds. For at give et kort rids af, hvad det drejer sig om, her i flæng nogle nøglebegreber: gymnasielærernes atomiserede virkelighedsopfattelse, deres faglige identitet fra en akademisk uddannelse, nødvendigheden af at interessere sig for undervisningens *affektive* side, musikfaget som et akademisk fag i gymnasiet – i stedet for et, der bunder i kropslig-følelsesmæssige udtryk; den skjulte læreplan og fagkoden, som gør det ekstra vanskeligt for eleverne.

Det første kapitel rokker ved nogle grundlæggende og udbredte opfattelser angående musikundervisning og pædagogiske processer generelt. Andet kapitel tager så grundigt fat i lærerens person. Der er generel mangel på refleksion i uddannelserne angående lærerens person. Det er mest den *faglige* kompetence, man fokuserer på. Men enhver ved, at faglig kompetence ingen garanti er for god undervisning. Der kræves en *personliggørelse* af undervisningen. Den tætte sammenhæng mellem elevernes vurdering af faget og lærerens personlige fremtræden bliver skildret, bl.a. ved hjælp af observations-eksempler. Pludselig forstår man bedre, hvorfor undervisning generelt er så vanskelig en kunst. Forfatterne betoner hele tiden, at deres undersøgelsesresultater også er relevante for *andre* fag, ikke kun for musik. Vi får et billede af på den ene side læreren som *ekspert*, med analytisk viden, som formidles i emotionel distancering fra eleverne –

og på den anden side læreren, der medlevende og åben kommer eleverne imøde og muliggør læreprocessen som en balance mellem regression (= søge det trykke) og progression (= overstige grænser), ud fra en dyb forståelse for elevernes ståsted og vanskeligheder. Førstnævnte kunne man også kalde »objektivitetens ideal«, sidstnævnte tillader og endda nødvendiggør subjektivitet.

Musikalske aktiviteter

I tre kapitler tages der nu fat på de traditionelle områder i musik på gymnasiet: sang, sammenspil og lytning.

Som en, der står udenfor gymnasieverdenen, spørger jeg straks: hvor er *kroppen*? Bliver der ikke danset i musiktimerne i gymnasiet? Er dans måske ikke en musikalsk aktivitet på linie med sang, lytning og spil? Har man aldrig gjort det, eller har man droppet det? Det forekommer i hvert fald ikke her i bogen. Men vil ikke netop dans og bevægelse til musik være en fortrinlig mulighed for personliggørelse, kropsliggørelse af undervisningen? Det vil blive spændende at få svar.

Tilbage til sangkapitlet: sang som udflugt til barndommen, sang som et frirum, der går på tværs af elevernes andre bestræbelser om at tilegne sig gymnasiekoden. Sangtimen som psykisk ladet situation, grundene hertil bliver forsøgsvis skitseret med *regression* som nøglebegreb. Vigtigheden af, at læreren bruger sang som kontinuerlig musikalsk forløb, ikke som objekt til analyse og teoretiseren. Og der er spændende overvejelser angående *kønsrolleproblematikken*, som viser forfatterens meget differencierede syn på dette aspekt.

Sammenspilskapitlet er ligeledes spændende, og det må foruden gymna-

sielærerne især interessere musikpædagoger på musikskolerne (frafaldsproblematikken!), men også alle, der underviser i samspil på seminarier, højskoler og efterskoler. En meget væsentlig indsigt: læreren skal vise og bruge det, hun/han kan på sit instrument! Man kan meget vel forestille sig musiklærere, der i misforstået beskedenhed mener at skulle tilbageholde deres egen kunnen, for ikke at »skræmme« eleverne. Det modsatte burde være tilfældet: eleverne har også her brug for lærerens udspil, lærerens person skal synliggøres, igennem kunnen og engagement. Og måske aller sværest: også evt. manglende færdigheder skal synliggøres.

Lyttekapitlet tager fat i konflikten

oplevelse kontra *bevidstgørelse* og beskriver desuden lærerens andet dilemma: skal hun/han formidle værdinormer og bedømmelseskriterier (og dermed diskvalificere bestemte musikformer) eller »er alt ligeværdigt« (lige godt)? Undersøgelsen af elevernes lyttevaner munder ud i konstateringen af, at musikforbruget idag er kendetegnet af stor spredning over mange genrer. At det viser tegn på *postmoderne* træk som følge af masseudbuddet i musik er ikke videre forbavsende. Derimod forfatterens konstatering af, at modsætningsforholdet mellem *finkultur* og *popkultur* synes at være ophævet. Det forekommer mig så meget desto mere forbavsende, når jeg sammenholder dette udsagn med kendsgerningerne i

Undertegnede bestiller hermed:

- _____ stk. abonnement årg. 89
nr. 43-44 + index over
numrene 1-44, kr. 135,-
- _____ stk. RABATTILBUD: 4 numre,
frit valg ml. nr. 23-38, kr. 98,-
- _____ stk. RABATTILBUD: årg. 88
nr. 39-42, kr. 128,-
- _____ ex. af MODSPIL NR. _____
(pris pr. nr. kr. 35,-;
fra og med nr. 38, kr. 45,-)

Navn _____

Gade/vej _____

Postnr. _____ By _____

BREV

Postbesørges
ufrankeret
Modspil
betaler
portoen

874

MODSPIL

Tiderne Skifter
Skindergade 28 B
1159 København K.

det offentlige, musikpolitiske liv, men også og især i musikpædagogikken, hvor kløften mellem populærkulturen og fin-kulturen lever i bedste velgående. Måske bare iklædt lidt andre begreber.

Et møde i sproget

I kapitlet »Musikalsk oplevelse – analytisk tænkning« bliver lærer- og elev-sproget stillet op som to kontrahenter, der ikke kan forenes. De taler simpelt hen forbi hinanden. Man forstår pludselig, at megen undervisning nødvendigvis må mislykkes eller opleves som ligegyldig, fordi parterne ikke forstår hinandens sprog. Lærerens fagsprog, præget af kategoritænkning og distanceret analyse her – og elevernes oplevelsesprægede, ofte måske hjælpeløst-

famlende sprog, men dog fuldt af metaforer og associationer dér. Kan der gøres noget?

Ja, naturligvis. Forfatterne viser nemlig, at vi har med et *sprogligt* problem at gøre, når det drejer sig om formidling af musikoplevelser. Det er ikke nok, at vi i undervisningssammenhæng deler sproget op i *fagsprog* og *dagligdagssprog*, vi har jo netop fået vist, at de to ikke kan forenes i den herskende undervisningspraksis. Vi får præsenteret lingvisten Britta Lønstrups model med hele fem forskellige sprog (fagsprog, konversationsprog, samtaleprog, intimsprog, snakkesprog), hvoraf det er *samtaleprog*, der anses for at være egnet i vores sammenhæng. Hele denne redegørelse er på meget højt niveau. Vi får også inddraget K. E. Løg-

strups tanker om dagligsproget (Løgstrups sprogfilosofi er der netop blevet givet en samlet fremstilling af i Svend Andersens »Sprog og skabelse«, Gyldendal 1989).

Urolige hoveder

Og så får vi sandelig en indførende om-tale af den tysk-amerikanske psykoterapeut Ruth Cohn og hendes »temacenterede interaktion« (på tysk »Themenzentrierte Interaktion«, deraf forkortelsen TZI). Vi bliver præsenteret for en metode og teknik, der interesserer sig for deltagernes følelser og oplevelser i undervisningen, og som bl.a. har et grundprincip, der lyder: forstyrrelser har fortrinsret. De ville ikke optræde, hvis ikke de var vigtige! Tænk, hvis dette ville blive forstået af mange pædagoger, hvordan ville det ikke revolutionere undervisningen?! Alle TZI's grundtanker er relevante for pædagogikken, ikke kun for terapien. Men forfatterne er også nået så langt i deres proces, at de ikke viger tilbage for spørgsmålet: hvad er forskellen mellem terapi og undervisning? Vel nok, fordi de er klar over, at enhver pædagog er nødt til at overveje, hvor grænserne er, og hvilke muligheder der er for at åbne sig over for det, der rører sig i eleverne. Her ligger efter min mening bogens store fortjeneste: den viser den tætte sammenhæng mellem selverkendelse på lærersiden og erkendelsen af gruppeprocessernes betydning for en levende undervisning, der muliggør både oplevelse og erkendelse, og dette på *begge* sider.

Helhedssyn

Jeg vil runde af, ligesom forfatterne gør. I deres sidste kapitel »Liv og viden« lykkes det for dem at binde dette kon-

Tidligere MODSPIL-numre (der kan fås endnu)

- 43 Musik er bevægelse
- 42 Musik i eksil
- 41 Danskernes daglige musikliv
- 40 Totalkunst
- 39 Musik til gården og til gaden
- 38 Musik på Færøerne
- 37 Musikanalyse – genvej eller omvej
- 36 Musik og magi
- 35 Sangen har vinger
- 34 Populær-rock
- 33 Opera, musical, operette
- 32 Veje til musikoplevelsen
- 31 Romantikkens genkomst
- 30 Musik over grænserne
- 29 Musik og billeder
- 28 Musik og dans
- 27 Musikalitet
- 26 Musik og ny teknologi
- 25 80'ernes musikhistorieskrivning
- 24 Holistisk musikforståelse
- 23 Latinamerikansk musik

glomerat af en bog med alle dens afstikkere til højre og venstre sammen til en helhed. Og helhed, »et nyt pædagogisk helhedssyn« (s. 215), er jo deres ærinde. De gør op med den ensidige, analytisk prægede tilgang til faget. De forkaster den ikke, men vil bare indrømme den musik-oplevelende tilgang en lige så stor plads.

Bogen er for mig et bevis på, at det også for analytisk og kategorisk tænkende mennesker kan lade sig gøre at lukke op for den kropslig-følelsesmæssige oplevelse af musik, men samtidig at bruge deres akademisk skolede hoveder til en distanceret analyse af egen problematisk adfærd. Og at det er muligt at udvide grænser på denne måde.

Jeg er blevet meget klogere af denne bog, den har forandret noget og gør det stadig. Jeg ønsker den en meget bred læserkreds, den giver mig visioner om studiekredse rundt om i landet, på seminarier, konservatorier, lærerhøjskoler og musikskoler, hvor man går i dybden med alle bogens facetter og hele den faglige litteratur, den henviser til. Og personligt får den mig til at ønske et samarbejde på tværs af hele uddannelseshierarkiet. For i grunden trænger vi alle til at blive bedre til at lytte. Man skal høre meget!

Ingrid Oberborbeck

Anmeldelse

Video session

Birger Sulsbrück: *Latin-American Percussion. Rhythms and rhythm instruments from CUBA. Video session.* Edition Wilhelm Hansen. Udsalgspris: kr. 460,-.

En video i smuk indpakning. Forsi-

den prydes af det samme billede som er på bogen »Latinamerikansk percussion«, og er nok tænkt som supplement til denne. En video om cubansk percussion, spilleteknik og brug i nogle populære stilarter: chachacha, son montuno, mambo, guaracha, bolero og rumba.

Birger introducerer med en smukt filmet improvisation på fire congas i Tata Guines-stil, og en mundtlig indledning, hvor han konkluderer at jo mere man kender til musikkens talstrukturer des større frihed kan man spille med. Det er uvist og værre endnu: det er vand på den gamle spillelærers mølle, som har kværnet saften af mange elever og som stadig drejer.

Første del er en gennemgang af instrumenterne og tilhørende spilleteknik. Birger forklarer på engelsk og han taler udmærket engelsk. Demonstrationen er klar, rutineret, let forståelig, vel tilrettelagt, perfekt udført og grundig. En musiker, en gymnasielærer eller en selvstuderende nybegynder – de kan alle få viden, fiduser eller ideer.

Clavesryten får den grundige tur med 3-2 og 2-3 og rumba-claves. Sangeksemplet på forkort vendt claves er godt valgt og flot udført.

For congas gennemgås åbne, lukkede, slap, vippe og pressede slag i nærbilleder, så det er tydeligere end »i virkeligheden«. Derefter forklares slagenes placering i *tumbao moderno* – en figur som anvendes i de mest spillede genrer. Desværre er der en irriterende overtone fra trommerne i denne sekvens som ellers er meget fin.

Bongos, håndklokker, guiro og maracas præsenteres med flere forskellige spillemåder.

Sidst gennemgås timbalespillet. Det går lidt hurtigere end de andre afsnit.

Som om nogen havde sagt: Skal vi ikke snart spille?

Jo! Andet afsnit er tre korte optagelser med komplet rytmegruppe: foruden percussion – bas, klaver og sang. Hver optagelse byder på to stilarter: *chachacha* og *son montuno*, *mambo* og *guaracha*, *bolero* og *rumba*. Der improviseres og spilles soloer, det svinger og man får lyst til at spille med og det kan man jo også – man spoler bare tilbage og går igang med at øve sig. Får man lyst til at danse, må man klare sig med det man kan i forvejen – og så skal man være hurtig ellers er ballet forbi.

Der er ingen anvisninger på hvordan man spiller rumba og bolero. Den eneste conga-rytme man fik var *tumbao moderno*. Det er en kedelig mangel. Der spilles også *pilon* og *mozambique* på båndet, men uden forklaring og så kort at luring er umulig. Hvorfor? Når der laves et så dyrt produkt må det indeholde så meget materiale som overhovedet muligt. Det skal være således redigeret at man ikke kun ser det få gange og derefter er det udtømt.

Med videoen følger et teksthæfte. Heri kan man læse en kort beskrivelse af forskellige stilarter og deres historie (tider, navne og steder). Endvidere er der tekster og bas- og klaverfigurer til de spillede numre.

Endnu engang har Birger lavet et betydningsfuldt produkt i sin utrættelige indsats for udvidelse af de danske og andre percussionisters indsigt i latinamerikansk musik. Hvad med om andre instrumenter fik tilsvarende grundig behandling: bas, guitar, tres og klaver.

Og så dansen – lad ikke-musikere få en chance for at være med i salsaens boblende samvær. Lav en video, Wilhelm.

Leif Falk